

IORGU CARAGIALE

A fost copilul teribil al ilustrei familii, urmărit mereu de un destin potrivnic. Fratele lui Costache Caragiale, unul dintre citorii scenei românești, și al lui Luca, părintele clasicului dramaturg, mezinul Iorgu (circa 1829–9 februarie 1894) este eroul întâmplărilor de teatru publicate de genialul său nepot în revista „Convorbiri literare” din 1881, sub titlul generic **Din carnetul unui vechi sulfleur**, în care firea nestatornică, apetitul pentru farsă, traiul boem explică îndeajuns neîmplinirea unei vieți în care n-au lipsit planurile îndrăznețe.

A doua împrejurare menită să-i perpetueze numele e legată de peregrinările poetului național la vârsta crudă a romanticilor sale răzvrătiri. Iorgu Caragiale, conducătorul trupei „Societății artiștilor dramatici”, cum își numea pestrița înghiebare, îl află pe Eminescu la Giurgiu, în vara anului 1867, în grajdul unui hotel, „culcat în fân și citind în gura mare pe Schiller” – ne încredințează același Ion Luca, potrivit amintirilor unchiului său. Actorul îl angajează sulfleur, impresionat de biblioteca băiatului de 17 ani: „un geamantan... plin cu cărți nemțești”.

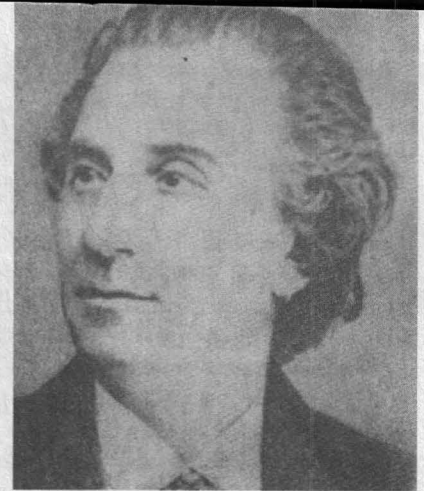
Se pare că demonul teatrului l-a stăpânit din copilărie pe Iorgu, de vreme ce abia împlinise 15 ani și îl însoțea pe fratele Costache la cursurile școlii dramatice a Societății filarmonice, prin 1836–1836. Un deceniu mai târziu, când Costache, întors de la Botoșani, unde fundase un „teatru național”, organizează în sala bucureșteană Momulo trupa de „diletanți români”, Iorgu se numără printre actori. Momentul este însemnat pentru istoria scenei naționale, căci în trupa „diletanților români” de la 1845 aflăm nucleul primei generații profesioniste care pregătește deschiderea Teatrului Național, în 1852: Ralița și Costache Mihăileanu, Costache Caragiale, Mali Cronibace,

Lăscărescu și alții, trecuți prin școala Filarmonicii a lui Heliade Rădulescu și Costache Aristia.

Deși dotat pentru scenă, Iorgu va apărea doar când și când la rampa Teatrului cel Mare (Național) de pe Podul Mogoșoaiei. La 1854, e angajat aici „comic secund”; C. A. Rosetti îl recheamă în 1860, dar actorul e mereu pe drumuri, face și desface trupe, se ceartă cu Matei Millo și se însoțește o vreme cu Mihail Pascaly, ca apoi să-și dorească, fără succes, concesionarea Naționalului ieșean, consolându-se până la urmă cu un „teatru de comedie și vodevil” în sala Comescu din București. Preț de opt ani, străbate țara de la Oltenița la Iași, de la Buzău la Călărași, în repertoriu cu farse și vodevili, monoloage și cântecele, multe scrise de el, pasișând ingenuu pe Alecsandri. A fost un brav al „căruțelor cu paiațe”, chiar dacă în 1872 se recomanda „directorul teatrului din Ploiești”, iar prin 1875 se răzvrătea, în stilul său, împotriva pasiunii care i-a fericit și nedericiv viața, teatrul, devenind „inspector comunal în hala din Piața Arzei”.

Ion Ghica nu-l primește printre societarii Teatrului Național bucureștean, în 1877, când așezământul intră sub oblăduirea statului, și Iorgu bate iar provincia sau joacă în sala Dacia sau în Pasajul Român. Murise în mizerie fratele Costache, citorul scenei naționale, lăsând în urmă „patru lei și o cămașă”. Iorgu va căpăta o pensie de la stat abia în 1886. Stujise arta națională din 1845. Se stinge, acum un veac, uitat de contrași, lângă surorile lui, celibatar, la fel de strămtorate.

De remarcat că frații Caragiale, Costache și Iorgu, au avut merite notabile în zoriile literaturii noastre dramatice, desigur raportând totul la necesitățile prezente ale repertoriului curent din propriile trupe. Din 1857, când tipărește primul text dramatic, **Cometul sau astronomul voiajor**, și până în

amurgul vieții, Iorgu a scris intens, mai ales în registrul comic, aliat la îndemâna mijloacelor sale scenice. G. Călinescu, amuzat, i-a trecut în revistă dramaturgia, găsim că autorul „avea simțul teatrului”. Marele critic crede că „succesele nepotului au pus la ambiție pe Iorgu”, în 1888, când scrie **comedia Samsarii de voturi sau cum se speculă inocența poporului**.

Actorul–dramaturg își confecționase un repertoriu manuscris de „vodevile și șansonete”, jucat „pân toate provinciile românești”. Multe din textele sale, din fericire cumpărate de Academia Română la începutul veacului, măturisesc despre „chestiunile arzătoare” ale zilei, Iorgu fiind, ca dramaturg, un cronicar sui-generis al actualității, un creator de tipuri, interesante, azi, doar ca documente de epocă.

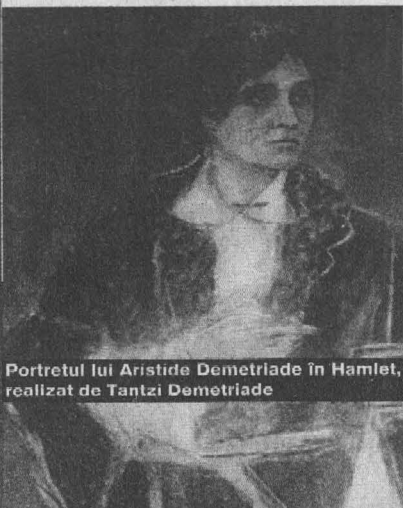
Istoria teatrului îl așază pe Iorgu Caragiale printre animatorii primei generații profesioniste de actori munteni, formată în idealurile de propășire națională însuflețite de patrioții revoluției de la 1848.

IONUȚ NICULESCU

La o aniversare

În 1984, buldozerile spulberau istoricul cartier bucureștean din Dealul Spirii, cu străzile lui care se repezeau în vale, până la poarta Mănăstirii Antim sau la poalele Arhivelor Statului, precum și în Calea Rahovei, la Rond. Străjuia pe culmea dealului o casă din celălalt veac, cu două caturi și un turn semeț, decor medieval parcă, vrednic sălaş pentru un „prinț al scenei” și pentru doamna sa, ceea ce și fusese.

Încăperile, cu toate ale lor, se păstrau din timpul când marii actori Constanța și Aristide Demetriade se dăruiseră unui repertoriu care i-a hărăzit legendei.

Portretul lui Aristide Demetriade în Hamlet, realizat de Tantz Demetriade

Doar atelierul de pictură al fiicei lor, Tantz Demetriade, înviora atmosfera evocatoare din casă cu prospețimea florilor de câmp, cu veselia iarmaroacelor munteneste și lumina roadelor din toamnele adânci – tablouri din multe care au hotărât un destin și au personificat o operă întinsă pe decenii.

Miraculos, necruțarea timpului n-a risipit culorile și n-a frânt pensula. Azi, în cele două cămăruțe de bloc, descendenta Demetriadilor, fosta elevă a maeștrilor Ressu, Steriadi, Cecilia Cuțescu-Stork, trăiește tot pentru arta sa, cum a trăit mereu, chiar și în anii când, pentru câteva sute de lei, trudea într-o „cooperativă de creație”. A răzbit cu seninătatea nobilei obârșii artistice. Întâmpină pe oricine cu politețe învăluitoare, după un ritual al relațiilor în care bătrânii noștri puneau finețe și înțelepciune.

Din 1931 și până acum, a fost nelipsită din sălile de expoziții. Între 1938 și 1946, activează în „Gruparea feminină”, larg comentată în epocă. Deschide expoziții personale în 1943, 1958, 1967. Au pasionat-o interioarele cu poezia discretă și intimă a vechimii, naturile statice și în mișcare, florile, peisajele reprezentativ naționale.

Miron Radu Paraschivescu o aprecia drept „unul dintre puținii noștri artiști care au înțeles și au exprimat cu talent și inteligență târgul românesc”. În fața pânzelor sale, pe marele critic de artă Petru Comarnescu l-au impresionat „priveliștile cu perspective strâse (...) unde liniile notează cu vioiciune, spontaneitate, vervă, pitorescul local, iar culoarea își păstrează frăgezimea. Florile plac prin coloritul intens, prin corelațiile cu obiectele, prin compunerea interioarelor în care apar”.

I-au pozat maeștrii N. Soreanu, G. Storin, Costache Antoniu, Constanța Demetriade, a fixat cu acuratețe documentară personalitatea înaintașilor Al. Macedonski, Ciprian Porumbescu, C. A. Rosetti, Alecu Russo. Muzeului Teatrului Național i-a dăruit o monumentală intrupare a lui Aristide Demetriade în Hamlet, lucrată de curând.

Pentru Tantz Demetriade, cel mai dorit cadou de ziua ei este un buchet de flori de câmp. Ca să-l picteze. Să-și lumineze flința interioară, să trăiască în rostul ei neabătut, supunând idealului nimicnicia vremii.

■ I.N.